

EĞİTİMDE DİN DUYGUSUNDAN FAYDALANMA *

Louis GUITTARD

Çev. Doç.Dr. M. Şevki AYDIN**

Din duygusu, hayatını (existence) yönetecek olan ilkelerin seçiminde ergene yardım edebilmek için, kişiliğin oluştuğu yıllarda ona eşsiz bir destek sağlar. Din, onun en üstün hayatını teşkil eder, ahlakî güçlerini kanalize eder ve onun bir tür temel muharriki, canının canı olur. Bir genç, bu problemi kendi kendine sorgulamadıkça kendi iç varlığının kalitesini seçmemiş demektir.

Genci, deneylerin üstüne çıkmaya ve tercihlerini daima güzelliğe doğru yönelmeye hazırlama durumunda olan daha büyük bir başka güç var mı? Din, gencin açıklama ihtiyacını gidermekte, evreni ve kaderinin sırrını kavramasına yardım etmektedir. Yalnız din, görev için yeterli bir sebep ortaya koymaktadır. Din, gençlere bir değerler hiyerarşisi sağlar, yüceltilmiş yükümlülükler ve çıkar gütmeyen bir ideâl anlayışı empoze eder; manevî (spirituelle) enerjiyi kat kat artırır ve güçlülere olduğu gibi zayıflara da kesin nihâf başarı inancı verir.

Eğer din, gençlerin ihtiyaçlarını karşılıyor ve onlara vazgeçilmez bir dayanak sunuyorsa onun açısından ergenlik, herşeyden önce manevî ilkbahardır, gerçek değere karşı ilginin uyandıdığı dönemdir : "Bu dönem, kişisel değerlerle toplumsal değerleri uzlaştırma zamanıdır."¹ Evet, "uzlaştırma zamanı"dır; fakat bu, herkes için söz konusu değildir. Çünkü bu çağ, aynı zamanda, karşı koyma ve açıkca çatışma zamanıdır da. Nitekim Stanley Hall ve C. Burt² gibi psikologlar, ergenliğin, kötü bir özelliği olarak, suç çağı ve en kötü yaşantıların başladığı dönem olduğunu ortaya koymuşlardır. Gençlik, gittikçe gücü artan aşırı dürtülere, insanın irade ve aklının bazen tek başlarına hakim olamayacak kadar yetersiz kaldıklarının görüldüğü dönemdir. Kimilerinde kötülük eğilimleri ve suçlar, işte bundan doğmaktadır.

* Bu makale, yazarın "Pédagogie Religieuse Des Adolescents" adlı eserinin (Edition Spes-Paris, 1954) 265-92. sayfalarının tercümesidir.

** Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Öğretim Üyesi.

1 J. LACROIX; L'adolescence scolaire. Ecole d'Uriage. (Lavandier, Lyon, 1941), p. 14.

2 C. BURT; The young delinquent (Uni, Press, London, 1925).

Gençliğin, haz ve eğlenme için biçilmiş kaftan olmadığını; aksine kahramanlık için olduğunu düşünmek, hiç de daha az gerçek değildir. Bu, "ruhî (spirituel) olanı yüceltme ve bedeni istekleri aşağısına dönendir".³ Yanılığında ve hatalarında bile o, yüce nitelikli yeteneklerini açığa vurur. İnsan varlığı, artık böylesine hayranlık ve coşkunluk gücüne hiç yükselmeyecek ve o, haklı (belle) bir dava için kendisini bu kadar yüce gönüllülikle artık adayamayacaktır. Amerikalı psikolog Stanley Hall, haklı olarak büyük üne sahip olan eserinde çok sayıda örneği bir araya getirmeğe çalışmış.⁴ Burada, Ozanam'ın tanıklığını hatırlatmamız yeter. O, ruhun bu ilkbaharında tasavvur edilen güzel bir hayat ideâlini, uygulandırıcı ifadelerle şöyle özetliyor: "Hidayetim (vocation) bana ilham edildiğinde 17 yaşındaydım. Bilimi ve toplumu, Tanrı'dan uzaklaşmış; Fransa'yı, devrim ve arkasından olup bitenler sebebiyle allak bullak olmuş; eski entellektüel ve toplumsal yapının bütün temellerini ise, sarsılmış ve alt üst olmuş durumda gördüm. Yeni bir dünyanın doğmakta olduğunu anladım ve üzerinde bu yeni dünyanın inşa edileceği temeli araştırdım. Bu konuda Katolik dininden başkasıyla karşılaşmadım. Bunun üzerine, gecikmeden toplum ve bilim nezdinde imanın misyoneri olmağa, sevinç ve coşkunluk içinde yemin ederek kendi kendime söz verdim. Benden beklenmekte olan gayretin son derece büyüklüğünü, hemen farkettim; kendi kendime şöyle sordum bile: "Böylesine genç olarak, hemen hemen akıl almaz bir maksadı tasavvur etme hakkım var mı? Tanrı'nın gözetimi altında işe koyuldum. Kırk yaşında, bitkin ruhum sönüyordu; fakat benim gençlik günlerimde kabul edilen görev de yerine getirilmişti. Artık binlerce insan ve genç, beni izliyor ve anlıyorlardı."⁵

Gençleri, zaman zaman kaba bir bencilik ve tam bir fedakârlığa kadar uzanan gönül yüceliği sergiliyor durumda gördüğümüz zaman ne şaşırılmaz ne de öfkelenelim. Hiçbir şey, kendini gösterme arzusu kadar onları çoşturmaz; ortak yolu izlememek ve mucid olmak gibi de hiçbir şey onları cezbedemez. Bu, onların bir yetişme (formation) kanunudur. J. Lacroix'nin açıkca ifade edebildiği bir duyguyu onlar, belli belirsiz biçimde duyarlar: "İnsan, dünyaya göre, başkalarına göre ve Tanrı'ya göre kendi konumunu belirlemeye yetenekli bir varlıktır. Ergenler, kendilerini göstermekle işe başladıklarından dolayıdır ki, kendilerini kaybetmeksizin bütünleşmeye yetenekli duruma yavaş yavaş gelmektedirler."⁶ Eğer kahramanlığa ve değişik düşünmeye (fantaisic) yönelik olan bu atılım içinde gençlerin kendilerini ilahî bir modelle yönlenecek kadar şansları olursa, durmadan ilerleme imkanını elde edeceklerdir. Pek içten bir coşku, onların bütün faaliyetlerine (activité) başka hiç benzeri bulunmayan bir dinamizm kazandırır.

Din duygusu, gençleri gerçekten etkilediği zaman, aşağı eğilimlere karşı koyma ve Adem oğullarının sefil mirası olan günahkarlığa karşı savaşıma ihtiyaçını onlara ilham eder. Mendousse'un dediğine göre⁷, bu kendi za'fını ve yetersizliklerini kabullenmenin imkansızlığı, insanlarda silinmez bir etki bırakmaktadır. Dolayısıyla, gözleri manevî (spirituel) dünyaya açılan bir gencin hayalleri, çıkar gütmeyen bir ideâle doğru alabildiğine rahatça yöneliyorsa şaşılacak bir şey yok demektir. Bir takım ateşli kimselerin dinî gelişimlerinin tamamlanmasının, onların kendilerini büyük davaların hizmetine vermelerine

3 J. LACROIX; L'adolescence scolaire, op. cit. p. 8.

4 G. STANLEY HALL; Adolescence, its psychology and its relation to physiology antropology, sociology, sex, crimes, religion and education (Appleton, New-York, 1904).

5 OZANAM, cité par H. BORDEAUX in Les Murs sont bons (Fayard, Paris, 1941).

6 J. LACROIX; L'adolescence scolaire (Lavandier, Lyon, 1941).

7 P. MENDOÛSSE; L'âme de L'adolescente (Alcan, Paris, 1928).

yol açması doğaldır. Hatta böylesine bakış açıları (perspectives) onlara saklı kalsa bile hepsi, imanlarının, kendilerini yükseltecek baskın rolünün bilincindedirler. Hiç kimse şüphe etmez" ki, en geç onsekiz yaşında genç, olmak istediği şey hakkında kesin ve net bir görüşe normal olarak sahip olacak ve bu ideâlin hayaliyle yetinmek yerinc onu gerçekleştirmek için gerekli önlemleri daha şimdiden alacaktır."⁸

Ergenlik, tam ekim ve filizlenme zamanıdır. Bu dönemin boşuna geçip gitmesine göz yumanlar, dopdolu bir hayatın bol ürününe asla ulaşamayacaklardır. Düşünürlerden aziz Augustin'in uzun bir boşluğun tecrübe ve üzüntüsünü dile getirdiği eski bir tesbit var; o, şöyle diyordu : "Tanrım: Bizi sizin için yarattınız ve bizim kalbimiz, sizde dinleninceye kadar huzursuz kalmaktadır."

Papa XI Pie, eğitimcilere, ebeveynlere ve öğretmenlere şu hatırlatmada bulunduğunda, aziz Augustin'e bizzat tercüman olmaktadır : "İnsanlar gözlerini ve faaliyetlerini, mükemmelliğin biricik gayesi olan Tanrı'ya doğru çevirmedikleri müddetçe onların ızdırabı (agitation) sürekli ve sonsuz olacaktır."⁹

Gençlerin ideâl susuzluğunu, dinî iman olmaksızın tamamen gidermek, onlar için zordur; en azından bunun yerini tutacak siyasal, bilimsel, insancıl bir iman onlar için gereklidir. Tartışılmaz görünen olgu, dinin ancak gençler tarafından daha bir bütün olarak yaşanmış olmasıdır. Bazı zıt görünümlere rağmen gençlikle ateşli bağlılık arasında hiç değişmez bir uyum söz konusudur; onların biri diğerini davet etmekte ve birbirlerini tamamlamaktadırlar. Eğer eğitimciler buna dikkat ederlerse, ondan çok iyi sonuçlar elde edebilirler. **Dinî pedagoji, etkili olması için, genel pedagojiye yabancı kalmamak zorundadır; genel pedagoji gibi onun da sürekli değerlendirmelerde bulunması ve sonuçlarına göre kendisini ayarlaması gerekir.** Böylece din duygusunun geliştirilmesi (culture), araştırmacıların önüne çok büyük bir psikoloji ve pedagoji laboratuvarı açar. Yöntemlerin, her gencin yetenekli olduğu olgunluk derecesine ulaşmasına imkan sağlayacak durumda olacağı gün, henüz uzaklarda bulunmaktadır. Din duygusunun eğitimi, tamamen kendisinin üstün gayeliliğine (finalité superieure) sahip olarak, en iyi imkanları geliştirir. Bu eğitimi, köleleştirmeye değil de, özgürleştirmeye yardımcı olacak biçimde gerçekleştirmek ise, öğretmenlere düşmektedir.

B- AHLAK FORMASYONU VE DİN DUYGUSU

Eğitimde dine başvurmanın, ahlak formasyonu ile sıkı ilişkisi vardır. İlk, mutlak tarafsız (neutre) bir eğitim ideâlinin kesin taraftarı olan pedagoğ Foerster, gerçekleşen tecrübe ve mâruz kalman dış kırıklarından sonra anladı ki, "sadece dinî telkin (inspiration), bencilliği azaltmak suretiyle karakterin formasyonunu gerçekleştirecek güçtedir. Ahlak kuralına uymak amacıyla bizzat kendimize egemen olmaktan kaynaklanan her davranış, bizi ruhî (spirituelle) tabiatımızın ebedî kaynağına ulaştırır... Yalnız dinî telkin, ahlak kuralıyla

⁸ J. LACROIX; L'adolescence scolaire (Lavandier, Lyon, 1941), p. 38.

⁹ PIE XI; Encyclixue sur l'Education (Trad. Bonne Presse, Paris, 1929).

toplumun haricî isteğini, en derin ve en serbest kişisel derunî eğilimle birleştirmektedir."¹⁰

Buğın artık öğretim, eğitim yerini tuttuğuna inanılmaktadır; Victor Hugo'nun dediği gibi "bir okul açmak, bir hapishane kapatmak", değildir. Öğretim gereklidir, ama yeterli değildir. O, zihni donatır ve süsler, bilgili insanlar meydana getirir; ancak, bu bir amaç değil ama komple gelişim (formation comlète) içinde tek bir araçtır. Eğitim ise, daha da ileri gider. O, çocuğu tam bir bütün olarak; bedenini, zihnini, kalbini ve iradesini geliştirir. Kelimenin tam anlamıyla eğitim, çocuğu yetiştirerek yükseltip, saf insanî değerleri paylaşması için onu bizzat kendi dünyasının dışına taşırır.

Eğitim, bütün alanını dine ayırdığı zaman, çocuğa, onun ruhî (spirituel) varlığının en mahrem noktasına kadar ulaşır. İman, görev ilhamıyla birlikte, davranışlarımızın hem tanığı hem de yargıcı olan Tanrı huzurunda sorumlu olma duygusunu kazandırır. **Özü itibariyle iman, "eğitim" dir, üstün değerlerle ilişki kurmaktır, soylulaşmaktır, kutlulaşmaktır.** Her devirde ve her çevrede örnekler o kadar bol ki, bunun üzerinde durmağa gerek yok.

Din duygusunu, etkililiği veya gücü açısından incelemiş olan filozofların çoğu, onun ahlak eğitimindeki (education) eşsiz değerini ortaya çıkarmaktan memnun kalmışlardır. W. James¹¹ ve A. Cartel gibi kimseler, iyimserliği destekleyen, felaket anında yürek gücünü artıran ve dengeli bir hayatı kolaylaştıran (favorise) imanın fizikî yararlarını belirtmektedirler. Amerikalı büyük psikoloğa göre ibadet, insanların çoğu için beden sağlığının ve dolayısıyla da ahlakî güçlülüğün mutlak şartıdır.

Başka araştırmacılar, dinin sağladığı zihinsel (intellectuel) yararları ortaya koydular. Tek başına Tanrı fikri, öyle bir sarsılmaz dayanak sağlamaktadır ki insan, kendisini varlığının en temel noktasından yakalayan problemleri, başlangıcı ve kaderi (mebde' ve meâd) problemlerini çözmek için ona dayanabilmektedir.

Bir Alman pedagog olan D.H. Willmann, daha da ileri gidiyor : Dediğine bakılırsa din, her insana kendini tamamlama, varlığını eksiksiz gerçekleştirme imkanı sağlamaktadır: "İlkçağ düşünürlerinin araştırdığı şeyi Hristiyanlık gerçekleştirdi : Dinin ahlakî, mistik ve nazarî (spekulatif) unsurları arasında mükemmel denge. O, dinler arasında herhangi bir din değil; dinî iyiliklerin sentezi olan, dolayısıyla evrensellik damgası taşıyan dindir."¹²

Eğer durum böyleyse, ahlak eğitiminde (formation) imana nasıl daha fazla önem verebiliriz? Hak, ödev, sorumluluk ve insan kişiliğine saygı kavramlarının hepsi, insanı, içten ve gönülden boyun eğmek zorunda olduğu bir düzene tabi tutan Tanrı inancından iyice etkilenmişlerdir. Zihni, teorik veya pratik biçimiyle tanımlamak için Bergson, Hristiyan mistiklerde doruk noktasına ulaşmış olan din duygusunu açıkca ortaya koymuş ve bu da ona, gerçeğ zihinsel sağlamalığın ayırıcı niteliklerini meydana çıkarma imkanını vermiş

10 F.W. FOERSTER; cité par G. DEVOLVÉ in R. de Métaphysique et de Morale (Colin, Paris, 1912, p. 6).

11 W. JAMES; L'experience religieuse, op. cit. passim.

12 Otto WILLMANN; Geschichte des Idealismus, II, p. 32, cité par DEHORVRE; Le catholicisme, ses pédagogues (Dewit, Bruxelles, 1930), p. 337.

değil miydi? Ona göre iyice oturmuş zihin sağlığı kolayca tanınır : "O, eylem (action) arzusuyla, şartlara adapte olma ve yeniden adapte olma yeteneğiyle, esnekliğe bağlı sağlamlıkla, mümkünü ve mümkün olmayı peygamberâne ayırmakla, karmaşıklıkları alt eden bir sadelik anlayışıyla ve nihayet üstün bir sağduyuyla kendini belli eder."¹³ Onun dediğine inanacak olursak, Hristiyan mistikler, biricik mükemmel (cople) insanlardır. Onlarda din duygusunun açılıp gelişmesi, yeteneklerin tümünü doruk noktalarına ulaştırmıştır. Bu kimseleri herhangi bir hususta küçültmek/yetersizleştirmekten tamamen uzak biçimde, iman onlara büyük bir canlılık, bir gözüpeklilik, olağanüstü bir kavrama ve gerçekleştirme gücü vermiştir. Böyle bir seviyeye ulaşmak, herkesin kârı (ve görevi) değildir. Böyle olmakla birlikte dinin etkisinde kalmış olan eğitim, oğullarının ruhunda izi bulunan Tanrı'nın suretini ışılatmaktan başka bir şeyi amaçlamaz. Din eğitimi, bencillikle ve ilahî sureti (effigie) silme tehlikesi olan kötülüklerle savaşır; mükemmellik, başka İsa'lar olacak insanların bir modelinin oluş(turul)ması olacaktır. Böyle bir özdeşleşme (identification) dünyada imkansız; ama hiç olmazsa İsa'ya benzeme ve onunla uyuşma arzusu, İsa'ya ait (bağlı) olmak için kendisine benzemeğe çalışan gençlerde ona ait bir takım şeyler meydana getirir.

Din duygusunun bu salt psikolojik unsurlarına bir de ilahî lutfun tabiatüstü etkisi (action) katılır; böylece genç kendisini, sadece insanî değil aynı zamanda ilahî imkanlarla, ayrıca yalnız bu fani hayat için değil ebedî bir hayat için de tamamiyle güçlenmiş ve yetişmiş bulur.

İmanla elde edilen, "Tanrı'nın varlığı", "ruhun ölümsüzlüğü", "İlahî lutfun kesintisiz etkisi" prensipleri, gerçeğe ve güzelliğe düşkün genç için bir ışık, cezbedici bir kuvvet ve yerini hiçbir şeyin dolduramayacağı bir disiplin sağlamaktadır. Bu enerji, bireyler arasından, dengesi bilime değil de "bilinc"e dayanan toplumun bütününe geçer. Onun için bilinc, direncini yitirir yitirmez bütün toplumsal düzen sarsılır ve zulmetme veya yıkılma tehlikesiyle karşı karşıya kalır.

Şu halde, din duygusunun eğitimini (pedagogie), insan eğitiminin (education) birinci derecesinde kabul etmek, fazla ileri gitmek değildir.

C- NORMAL OLARAK DİN AHLAKI AŞAR

İnananları imanlarından uzaklaştırdığımızı farzettığımız takdirde onları, gerçekte enerjilerinin en iyi desteğinden yoksun bırakmış oluruz. İnsanların çoğunda din duygusu, bir iç temizliği ihtiyacı ve Tanrı'ya karşı duyulan bir istekten daha çok ceza korkusu ve bir takım lutuflar (faveur) elde etme arzusu sebebiyle kendini açığa vurmaktadır. Niceleri, erdemi davranışlara yansıtma zahmetine katlanmaksızın mutluluğunu sağlamak istemektedir! Ama böylesine küçük boyutlara indirgenmiş ve bozulmuş din duygusu bile, eşsiz bir nüfuzla (autorité) göreve zorlamaktadır.

Voltaire kadar herkes, onun gerekliliğini kabul ediyor. O, şunları yazıyor : "Biz hepimiz, kıyısını asla görmediğimiz bir denizde yüzüyoruz; gücü yeten kıyıya varacak.

¹³ H: BERGSON; Les deux sources de la morale et de la religion (Alcan, Paris, 1932), p. 417.

Fakat bana, 'Boşuna yüzüyorsunuz, hiçbir liman yok' diye bağırın kimse, cesaretimi kırar ve bütün güçlerimi elimden almış olur."¹⁴

Ahlak olmaksızın, gerçekten insanca bir hayat olamaz. Ancak, mükemmelliğini ve yaptırımını dinde bulmayan ahlak da, bir aldatmaca ve bir acı alay değil midir? "Hataları değiştirmek için, diyordu Renan, insanın bunca sıkıntıya kendini sokması neye yarar!" Ne denli güzel ve zorlayıcı (imposante) olursa olsun tek başına ahlak, ne kadar uzak, anlaşılmaz ve genelde etkisiz görünüyorsa, dine dayalı ahlak da o kadar arzularımızı doyurmakta ve cesaretimizi kırmaksızın bize görevlerimizi hatırlatmaktadır.

Ayrıca, iç coşkuyu (sevgiyi-élan) zenginleştirmek, imanın ayırıcı niteliğidir: "Dinsiz ahlak, diyor çağdaş bir düşünür, kâmil (coplel) insanı meydana getiremez; çünkü bu ahlak, ona sadece davranış kurallarını ve büyük erdemlerin uygulamasını öğretir. Din ise, devreye girip sonsuz ile ilişkisini ve halkalarını (series) tamamlamak için onu harekete geçirir..." Ve ekliyor : "Diyelim ki ahlak, gücünü bizzat kendinden alıyor; ama bu haliyle o bize yetmez ve onun ilkin metafizik güçle, ikinci olarak da din duygusunun yardımıyla tamamlanması gerekir. Bu da bize şunu anlama imkanı vermektedir ki, bilinemezci (agnostique), ahlaki ideâli gerçekleştirebilir ve öte yandan dindar insan veya metafizikçi, onu gerçekleştirmek için bilinemezciden daha fazla kolaylığa sahiptir, ama gerçek ahlak gücüne (energie) onun kadar sahip olma şartıyla."¹⁵

İman, ahlaki ideâlin hizmetindedir; upkı Hristiyanlığın, onu inşa ettiği gibi. Bunun konumu, evlerimizin duvarlarındaki çimentonunkinin aynıdır. Gerçekte, insanların çoğu, ahlaki davranışlarının seçiminde güvenilir ve yanılmaz yönlendirmeyi (direction), ancak Allah'tan gelen mutlak emirde bulabilmektedirler. Aynı coşkuyla onlr, ebedî bir Tanrı'ya ve O'nun, kendi hayatları üzerindeki küllî egemenliğine inanıyorlar. Din, göreve zorlayan ve özgürlüğe saygı gösteren en sağlam bağdır.

Nitekim, yoldan çıkmış gençleri yargılamak ve tekrar yola getirmekle yükümlü hakimler (magistrats), dinî inanç içinde yetişmiş ve ona sadık kalmaya devam etmiş olan gençler nezdinde nadiren müdahalede bulunmak zorunda kaldıklarını açıkça belirtiyorlar. Aksine, çıkarı için inancından dönen veya dinsiz imansız olan insanlardan ise, kötülük ve cinayet sürüsü her zaman kolayca oluşmaktadır. Kötülükçülerin durumu belirtmeksizin, saf görev kavramın, tek başına kaldığı zaman gençlik üzerinde pek az etkili olduğundan acı acı yakınan hocalarımızın bir tesbitlerini hatırlatmamız yeter: "Liselerimizdeki öğrencilerin kaçı, yalnız yetkin görev sevinci için çalışmaktadır? Onların çok az olduğu kanaatindeyim ve inanıyorum ki, bunu şu anda yüksek okullarımızda, fakültelerimizde bulunanlar ve hatta hepsi hakkında da söyleyebiliriz. Bu üzücüdür, kabul ediyorum; ama bu bir gerçek. Eğer tabiatı (nature) faydalı biçimde yönetebilmek istiyorsak onu olduğu gibi ve iyi görmemiz gerekir."¹⁶

Haklı olarak, bunun tam tamına öğretimin işlevi olmadığı ileri sürülecektir. Öğretim, bilimin gelişimini izler ve bilgi dağıtır; görevini yerine getirmesi için de, eleştirel düşünçeye ve özgürlüğe ihtiyacı vardır. Buna hiç kimse itiraz etmez; ancak,

14 Cité par F. Thomas; Dissertations pédagogiques (Alcan, Paris, 1920), p. 279.

15 VERMELL; Revue de Métaphysique et de Moral (Colin, Paris, 1921), p. 581.

16 F. THOMAS; Dissertation pédagogique (Alcan, Paris, 1910), p. 153.

bununla birlikte öğretim, insanı aynı anda hem sağlıklı hem bilgili ve hem de makul (sge) kılacak olan bir eğitimle tamamlanmış olmak zorundadır.

Rağbette olan ahlak görüşleri arasında, Spencér'in tabiatı (nature), Auguste Comte'un insanlığı (humanité), Freud'un cinsel hayatı, Nietçsche'nin üstün insan (surhomme), Dewey ve Durkheim'in de toplumu yüceltiğini tesbit etmek kolaydır. Bütün bu öğretiler, bir hakikat unsuru ihtiva ediyorlar; fakat onlar, bir milletin eğitimini sağlamak için yeterli olamamaktadırlar. Kesinlikle, bir takım dinî prensiplerin olmaması, o kadar zararlı olarak ortaya çıkmaktadır ki, bu hep açıklana gelmiştir. Çağdaş pedagojinin öncülerinden biri olan Stanley Hall, 1908'de devrin Fransız hükümetinin, gençlerin eğitiminde (formation) dinin yerine koymayı gerekli gördüğü geçici çareleri tahlil ettikten sonra şöyle sonuca bağlıyordu: "Bunun hepsi çok iyi ve bu öğretimler (enseignements), kendilerini haklı çıkarabilirler; fakat onlar yeterli değildirler. Bugünkü gençlik kendi erinlik bunalımında işin içinden çıkabilmesi için her zaman dine ihtiyaç duyacaktır; zira erdem için ne kadargüçlü olurlarsa olsunlar, iyilik idesinden, dayanışma fitkrinden, hatta şeref duygusundan daha sağlam bir dayanak bulmak pekâla mümkündür."¹⁷ Bu seçkin pedagog, elli yıllık uygulamadan sonra bizim okul sistemimizi ve onun sonuçlarını nasıl değerlendirir?

Din duygusuna baş vurmanın, dünya nimetlerinden el etek çekmelerini gerektirdiğini belirtmek, beylik bir söz. Bizim bütün eğilimlerimizin içinde din duygusu, en ruhsal (spirituel) olanıdır ve gelişmesi için de, maddeden kurtaracak olan acı dolu bir çile gerekmektedir. Zira, aşağı kuvvetlerde fedakârlıkta bulunmak, herhangi bir zarar verme şöyle dursun, tam aksine bir özgürleşme sağlar. "Emirler, bizi sıkıntıya sokmak veya bizi sınırlamak için ortaya konmuş değiller... Onlar, sadece bizde derunî (profonde) hayatımızın gelişmesini sınırlandıracak olan şeyleri sınırlamaktadırlar. Onlar, bize yardım etmek ve bizi ferahlandırıp geliştirmek için konulmuşlardır... İncil'in ahlakî vahyi (revelation), dördörtlük (pleinement) insan olmak için yapılması gerekenleri bize söylemek için gelmiştir."¹⁸

Dine dayalı bir eğitimin etkililiğinin tartışılmaz kanıtı, onun sonuçlarında bulunmaktadır. Katolik kolejlerinde yetişmiş insanların çoğu, aynı avantajı kendi çocukları için de sağlamaya niçin o kadar can atıyordular? Doktor Raoult, bunun etmenlerini ortaya koyuyor: "Bizzat benim gibi, dinî müesseselerde verilen eğitimi tanımamış olan kimileri, oralarda dindarlık uygulamalarının haddinden fazla olduğunu düşünmeğe kalkışabilir ve onları faydasız diye mahkum etme, ibadet (priere) ve sakremanlardan bağımsız bir metod ve disiplinin de aynı sonuca ulaştıracağına inanma eğiliminde olabilirler; ama bu eksiksiz (integral) eğitime tabi olmuş kimseler, o görüşte değildirler ve oralarda karşılaştıkları iyiliklere minnettar kaldıkları için o eğitimi kendi çocukları içinde ısrarla istemektedirler. Benimle aynı çevreden gelen ve bu müesseselerden birine girmiş arkadaşların gelişimini gözleme fırsatı buldum; neticede onlarda kendilerinin en büyük yararları için gerçekleşmiş olan değişimi gördüm. Onların meslekî başarılarını, ailevî mutluluklarını müşahede ettim ve herbirinin hangi sağlam temel üzerinde gelişmiş (édifié) olduklarını hissedebildim. Foch'un yetişmesinde (formation) dinî pratiklere ait olanlarla ilhamlara ait olanları nasıl ayırdedebiliriz? Su götürmez bir gerçek ki o, öylesine hrisüyan olmasaydı böylesine adam ve lider olamazdı; o, büyük bir adam ve büyük bir lider olmuştu, ama farklı olmuştu. M.

¹⁷ STANLEY HALL; Pedagogical Sminary (New-york, 1908).

¹⁸ R.P. FORESTIER; Scoutisme; Méthode et Spiritualité (Cerf, Paris, 1940), p. 3.

Poincare'nin çok iyi kavrayıp açığa çıkardığı husus, yani hakikati çarpıtmaksızın savsaklanamayacak kadar alabildiğine belirgin nitelikleri insan karakterine kazandıran (ilham eden) dinî etki, işte budur."¹⁹ Kendi oğlunun iyi bir adam ve ahlakça güzel olmasını arzu eden kimse, dinî (spiritualist) bir eğitimin sağladığı katkıyı, bile bile ondan esirgeyemez. Bu iyilikleri, kendi çocukları için araştırıp dururken başkalarının çocuklarından esirgeyen kimselere ne demeli? Kimi siyaset adamları, yıllardan beri vatanın yücelmesi için çabalar dururlar; ama içinde asırlardan beri medeniyetimizin işlenip oluşturulduğu Hristiyan okullarını, inanılmaz bir körlükle mahvederek bu vatanın kaynaklarını kurutuyorlar. Bereket versin ki, bütün ülkeler, bu konuda böyle değiller ve hatta bizde bile uygun bir değişim iyice kendini göstermektedir. Ne olursa olsun, böyle bir eğitimle (formation) donanmış çocuk, ideâlini artık daha fazla gerçekleştirebilecek güçte olacaktır. Çünkü o, Hristiyanlığın insana sunduğu bu bitmez kaynaka kendi iç enerjisini besleyebilmektedir.

D- EĞİTİMDE DİNİN FAYDALARI VE SAKINICALARI

İmanın etkililiğinin önemli sebeplerinden biri, onun ahlakî ilişkileri, kişiden kişiye ilişkilere dönüştürmesi gerçeğinden kaynaklanmaktadır. İmanın dışında bu ilişkiler, soyut ve hemen hemen boş gözükmedirler.

Bu bakış açısından dinin temel işlevini çok hoşnut edici biçimde açıklığa kavuşturma işi, bir üniversite öğretim elemanına, E. Belot'a aittir : "Biz, ahlakın nüfuzunu (autorité) açıklayabilir ve kavrayabiliriz. Bununla birlikte, ortalama insan, bir ferdin nüfuzunu daha derinden hisseder, onun üstünlüğünü daha iyi kavrar, onu sevebilir... Katolik mezhebinde, kişisel duyguların rolü, bağlularının tam anlamıyla yaşadıkları bir İsa görünümü altında, en üst derecede gelişimini ve en büyük uygulama çeşitliliğini... elde etmiştir."²⁰

Normal bir gencin, çocukluğundan itibaren İncil'in mesajlarını tekrarlamak istemesi ve İsa ile havarîlerinin örnek tutumlarını, onları taklid etmeğe kendini mecbur hissetmeksizin veya kendi kötülükleri karşısında herhangi bir vicdan azabı duymaksızın, biraz dikkatle bizzat inceleyip gözetmesi mümkün müdür? Tabii ki, İsa hayranlığı, onun talimatlarını uygulamaya davet eder. Emmanuel Kant'ın kesin (categoriue) emrindense, İsa'nın dağda yaptığı nasihat (Le Sermon), kalpleri daha derinden yakalamakta ve daha çok gönül yüceliklerine yol açmaktadır. Ergenin samimi itirafları, çok önceden bize öğretti ki, ilahî dostluğu/sevgiyi (amitié) koruma endişesi, erinlikte kendiliğinden yerleşmiş kötü alışkanlıklarla savaşmak ve faziletleri elde etmeğe sürüklemek için çok çok daha etkili araçtır. İsa Mesih'in kişiliği, görünmeyen ve mükemmelliği bizim zihin kapasitemizi aşan Tanrı'nın niteliklerini gençliğin dikkatine sunmaktadır. En içe dokunanları arasında insanî problemler de, sadece inanda eksiksiz bir çözüme kavuşmaktadırlar. Diğerlerinin hepsine egemen olan ve haklarında, E. Belot'un belirttiği gibi, sadece dinin yetkiyle konuşabildiği özellikle iki ahlakî sorun var : "Ne sadc manevî (spirituelle) muhtariyet ahlakı, ne de salt tabiatçı ahlak, intihar ve nesli devam ettirme (generation) problemleri üzerinde böylesine rahat bir etkiye sahiptir. Kâh fitrî eğilim (instinct) mahkum edilir, kâh yüceltilir; fakat

19 Dr. RADOLT; Vie subie, vie rêvée (Spes, Paris, 1935), p. 167.

20 E. BELOT; Revue de Métaphysique et de Morale (Colin, Paris, 1931), p. 191.

ulaşılacak amaç, daha ziyade onu eğitmek (discipliner) ve ona soylu ve yüce bir nitelik vermektedir (spiritualiser). Ne var ki, bunu başarmak, gerçekten çok zordur."²¹

Din, muhtelif vasıtalarla ideâl daveti duyuruyor ve gençleri, maddeyi aşır Tanrı'ya doğru yükseltmek için kendi enerjilerinden yararlanmağa teşvik ediyor. İnanan insan, evrenin ve görevin kökeninde, onların herbirini yaratmış olan ve onsu bunların çözülemez birer muamma olacağı Tanrı'yı görmektedir. Bu sırların açıklaması (révélasyon), Kitab-ı Mukaddes'te bulunmakta ve yaklaşık ikibin yılan beri de Kilise onu dünyaya nakletmektedir. Davetleri, nasihatları ve kanunları vasıtasıyla Kitab-ı Mukaddes, tabii doğruluk gösterilerinden daha çok irade egzersizleri olan faziletlerin, uygulamaların ve gayretlerin taraftarlarını elde etmektedir. Onun nazarında insan, bildiklerinden daha çok istedikleriyle değer kazanır. Bu nedenle eğitimde de, niyet temizliğine hazırlama (entraineement), öğretimden daha çok değerlidir.

İman ayrıca, nefiste (les sens) bir arzunun ortaya çıkmasına karşı durmaktan daha ziyade kalpte bir duygunun açılıp gelişmesine titizlikle çabalamayı gençlerden istemektedir. Olgunluk kuralı, ruha (ame) iyice işlediği ölçüde yücelir ve manevileşir. Maddeden ruha doğru yükselmiş başka hangi benzer yolla ve benzer yüceltme (sublimation) vasıtasıyla bu durumlar daha iyi gerçekleşebilir? İnsan, kendini kurala bağlı hisseder; ama aynı zamanda onu gözetmek için gerekli olan dayanağı da kabul eder. Bir delâ Tanrı fikri kabul edilince görev ve mutluluk kavramları sadece aynı şey olurlar; artık hayattan görevi silip atmadıkca onlar birbirinden ayrılamazlar.

Dini gelişim yoluyla insanî dolgunluğu sağlamak için kullanılmış olan metodlar arasında, bir sentez, aynı zamanda saygın bir mazi ve içinde bulunduğumuz zamanın ihtiyaçlarına cevap olan izcilik var. "Bu, hasbî kahramanlıkla yapılan şövalyelik ideâlidir. Bu, aktif pedagojiye ve Françesko tarikatına ilişkin tabiat aşkına giriştir. Bu, düzen ve hiyerarşi tutkusudur, bilgelik prensiplerine başvurmadır. Bu, dini törenlere uygun ve kutsama törenlerini andıran kahramanca hayattır; Hristiyanlık âleminde taşraya özgü geleneklere dönüştür. Bu, izci hayatının bütününden çıkan derinden (profondament) Hristiyanlık dersidir: Neşeden yana olma, hoşgörü, kendini beğenmişlik havalarını bırakma, çocukluk yolu; oyun anlayışı, iyilik ve sevinç ahlakı; tabiatı seyre dalma, ruh yüceliği, Yaratıcı'yı sevmeye duygusu."²² Burada ayrıca, gençlerin en üstün özlemleri ile dini ideâlin en mükemmel davranış kuralları (les formes) arasında bu esrarengiz uyum görülmektedir.

İman sayesinde ruhların ince nüfuzu ve gitgide yükselmesi, bin türlü gerçekleşir. Kendini toparlamak ve gelişmek için çokça tavsiye edilmiş olan sıkı uzlet, bir taraftan ruhsal çalkantıyı (agitation) yok eder, öte taraftan da düşünmeği etkili duruma getirir. Dokuz gün süren ibadetler (les neuvaines), bir kararı ertelettirir ve düşünmeyi tahrik ederler : Bu, ibadetin (la prière) sağladığı yardımdan ayrı olarak gerçekleşir. Bütün bu tesbitleri yapan Doktor Raoult şöyle sonuca bağlıyor : "İnanıyorum ki, Katolik dininin insanî, dünyevî ve aktüel uygulamalarına riayet edildiğinde güçlü bir yardım elde edilebilir ve insan ona çok erken alışır; ayrıca onun yararlı bir etkisi de görülür."²³

21 E. BELOT; Revue de Métaphysique et de Morale (Colin, Paris, 1931), p. 191.

22 R.P. FORESTER; Scoutisme; Méthode et Spiritualité (Cerf, Paris, 1943).

23 Dr. RADOLT; Vje Subie, vie révée (Spes, Paris, 1935), p. 162.

İçtenlikle dindar olan gençleri, itirafa bulunarak günah çıkarma, kudas ayininden geçmek ve İncil üzerinde düşünmek suretiyle iradelerini güçlendiriyorlar. Çokları, bir takım içe kapanmalarda, kamplarda ve kutsal yerleri ziyaretlerde ruhi varlıklarının bir tür yenilenmesini araştırıyorlar. Böylesine bir serpilme, eğer başlangıçta beceriksiz eğitimciler mevcut güçleri, yok etme pahasına kötüye kullanmamışlarsa, ancak o zaman mümkün olabilir.

Böylesi ölçsüzlükleri önlemek veya düzeltmek için R.P. Forestier, "İzciliğin Ruhsal Hayatı ve metodu" adlı eserinde cesaretle şunları tavsiye ediyor : "Biz sadece kişiliği ortadan kaldırarak ve düpedüz iradeyi baskı altına alarak davrandığımız müddetçe, eğitimde hemen hemen hiçbir şey yapamayız. Eğitimin, geçerli olabilmesi için akli ve iradeyi devreye sokmuş olması, gerçekten düşündürmesi ve sevdirmesi gerekir."²⁴ Biliyoruz ki kilise, taraftarlarına asgarî bir düzeyde zorunlu ibadetler (pratiques) emrediyor; geri kalanı ise, sadece önerilmiş veya tavsiye edilmiştir. Aynı anlayış içinde o, eğitimde ailenin hukukuna o kadar saygılı görünüyor ki, -özel durumlar dışında- taraftarı olmayanların çocuklarını vaftiz etmeyi kabul etmiyor. Ne var ki, yanlış bir gayretkeşlik, her zaman bu tarz düşünceyle yutulmediğini ortaya çıkarmaktadır. 1936'da Lüksemburg'da düzenlenen III. Uluslararası Katolik Ortaöğretim Kongresi'nde, Saint Youis Koleji'nde öğretmen olan Abbé Leclercq, lafı eğip.bükmeden şu tesbiti yapıyordu : "Hemen hemen her yerde, Ayine (La Messe) zorla getirilmiş Katolik okullarının çocukları görülüyor; bu çocukların ayinde maddî olarak hazır bulunmaları sağlandığı zaman, hiçbir şey elde edilmemesine rağmen, için özüne erişilmiş olacağı kuruntusuna kendilerini az çok kaptırmakla görevli kimseler hemen hemen her yerde müşahade ediliyorlar."²⁵

Aynı yazar, şunu kesinlikle belirtmekten çekinmiyor : "Hemen hemen her yerde öğrenciler, Ayine (La Messe) ve akşam duasına (La Salut) ancak can sıkıntısıyla geliyorlar; çünkü onlar buna başka değililer ve şüphesiz onlar, bir okul yönetmeliğinin zorlamasıyla buna getiriliyorlar... Bununla da, iyilikden daha çok kötülük yapıyor olabilir."²⁶

İtiraf edelim ki, dinî uygulama, kolejlerde genellikle iki ağızlı bir bıçak etkisi yapmaktadır: basiretsizce kullanıldığı için yararlı olmaktan daha çok zararlı olabiliyor ve Tanrı'ya ulaştırması gereken kişileri O'ndan uzaklaştırabiliyor. Bu yüzden, küçük çocuklara bile ibadetlerin anlamını kavratmak ve onları anlaşılmasız adeller olarak kendilerine zorla benimsetmeye (imposer) kalkışmamak, son derece gereklidir. Kolej öğrencilerini, dindarlık içinde, sözde değil de samimi duygularını ifade etmeğe alıştırma da çok önemlidir; yoksa onlar, pek yakında dindarlığı artık ciddiye almaz duruma gelirler. Bu da, bazı ihtiyarî pratikleri bırakmanın yeni bir sebebidir.

Gençler, ibadette ve gönülden büyük istekle, Tanrı'nın varlığı duygusunu ve O'nun aşkını kendi hayatlarına yerleştirme alışkanlığını kazandıkları zaman, din eğitimi, amacına ulaşacak ve işte o durumda dinin yararları onlarla kaynaşık duruma gelecektir : İç gelişimi, vicdan rahatlığı, kötülük eğilimlerine karşı direnme, mutsuzları kaygı etme, havarilik

24 R.P. FORESTIER; Méthode et spiritualité du Scoutisme (Cerf, Paris, 1943), p.16.

25 Congrès de Luxembourg, 1936, Rapport de M. L'Abbé LECLERCQ (Bruxelles, 1935), p. 20.

26 Abbé J. LECLERCQ, St. Louis à Bruxelles : Problèmes d'Ed.Rel. (Edit. Fr. Van Mujeswinkel, Bruxelles, 1935), p. 18 et 20.

arzusu. Bu durumda, Katolik kolejler, hastahanelerin ve barınakların yaptığı gibi rahat ölüm hazırlamaktan daha çok, hoş hayat hazırlama amaçlarına ulaşabileceklerdir. Son asrın bir eğitimcisi, verimli bir varoluşun ilk belirtisi olan bu dinamizmi açıkça övmekten zevk duymuştur : "Dindarlık..., bu hayattır, bu aynı zamanda tamamen kuvvettir ve disiplinin tatlılığıdır; bu ışıktır, ateşlilik, inceleme ve araştırmalarda verimli rekabettir; bu saygıdır, bu öğretmenlerin sevgisidir, bu okul arkadaşları arasında dostça ve kardeşçe sevgidir, bu sadeliktir, kalp temizliğidir, doğruluktur; bu yalancılıktan ve utanç verici isteklerden tiksintektir; bu ahlak temizliğidir."²⁷

Bir çocuğun kendini gerçekleştirmesine imkan tanımak için imanın aydınlattığı yoldan daha güvenli yol yoktur. Bununla birlikte, gerçeği yaşamak için onu tanımak yetmez. Bu yüzden, gençliği yetiştirmekle yükümlü olanlar, onları okutmak ve idare etmekle yetinemezler; gençlerin hayranlığını uyandırmak ve onları aktif olmaya teşvik etmek zorundadırlar. Din eğitiminde en zararlı hata, iç coşkuyu kırarak ve kişisel girişimi yokecek bir baskının kullanılması olacaktır.

E- MANEVİ ENERJİ VE DİN DUYGUSU

İdeâl kaynak olarak düşünülen dinî inancın eğitimdeki yeri, başka bir şeyle doldurulamaz. Bu üniversite mensubu ve "Education des sentiments (Duyguların eğitimi)"nin yazarı olan F. Thomas, laisizmin tam muzaffer olduğu hengâmede şunları yazmaktan çekinmiyordu : "İtiraz kabul etmez bir gerçektir ki, din duygusunu ve onun doğurduğu ümidi; müstakbel bir hayat hakkında ümidi, en iyi bir gelecek hakkındaki ümidi yıkmak, insanı veya en azından insanların çoğunluğunu, mutsuzluklarında kendilerine destek olan en güçlü dayanaktan yoksun bırakmıştır... İyi ki, mümkün mertebe, çocuklar, aklın (esprit) önünde, benimsedikleri ve güvendikleri bir ideâle sahipler. Bu ideâl, hayatın haksızlıklarına dayanma konusunda kendilerine yardım etmekte ve kendi içinde iyi olan hiçbir davranışın kaybolmayacağı güvencesini onlara vermektedir."²⁸

Çoğu zaman, ideâle çağrının karşısında olduğu gibi imanın gereklerinin karşısında da geriye iten şeyler, teklif edilmiş olan dünya nimetlerini terketme tutumlarıdır (renoncements). Bununla birlikte, hayatı ve iyi yaşamayı kavramak için sıklık, karşı tutumdan çok daha üstün gözükmektedir. P. Penido, "Sağlıklı çilecilik, diyor, bize ahlâkî olgunlaşmanın çile çektiren bir metodu olarak görünmelidir."²⁹ İnsan, aynı zamanda hem kapislerinin doğrultusunda gidip hem de gelişmeyi gerçekleştirmeye muktedir değildir. Seçmek, işte bu, mutluluk için olduğu gibi erdem için de dünya nimetlerini terketmektir (renoncer).

Üstelik, fedakarlık görüşü açısı, ille de gençleri dışarda bırakma özelliğine sahip değil; bu bazen onun zıttıdır : "En büyük fedakarlıklara katlanmalarını gerektiren bir arlaşma ideâlini gençlere teklif ederek onları bir araya toplayacağımıza inanırız, sürekli. Oysa ergen, kendisinden yeterince istekte bulunmayanları hoşlanmaz; kendisinden çok şey isteyenlerin

27 M. DUPANLOUP; Del'Education (Téqui, Paris, 1865), t. II, p. 71.

28 F. THOMAS; L' éducation des sentiments (Alcan, Paris, 1913), p. 277.

29 M.T. PENIDO; La conscience religieuse (Téqui, Paris, 1935).

de peşinden gitmez."³⁰ Bütün mesele; güzellik içinde yaşama arzusunu, coşkusunu ve imanı ile iftihar etme duygusunu uyandırmaktan ibarettir. Böylesine bir eğitimle donatılmış olan ergen, elbette ahlakî güçlerinin geliştiğini hissedecek, ümitsizliğe düşmeden mücadele edecek, hatta ölebilecek, musibet içinde bile güler yüzlü ve iyi kalabilecektir. Dolayısıyla, bizzat kendisini disipline etme, bir aile kurmaya hazırlanma ve herkese faydalı olmanın sebebini, inançlarının içinde bulan bir genç kıza İncil boşuna tavsiye edilmiş olmayacaktır. Böylesine yetiştirilmiş vatandaşlardan oluşan bir millet, geleceğini serinkanlılıkla tasavvur edebilir.

İnsanları içerden köklü bir biçimde düzeltmek ve grupların aralarındaki bağlılığı güçlendirerek toplumsal değerleri korumak, gerçekten din duygusuna düşmektedir. O, ferdin ayrılmasına ve kaybolmasına engel olur; dahası, kendisini aşma imkanını ona sağlar. Din duygusunun oluşumunu hazırladığı, devamını, dirlik düzenliğini ve verimliliğini sağladığı aile için yararını ortaya koymaya gerek var mı? "Genç kız için olduğu gibi genç erkek için de şu temel psikolojik bir kanundur ki, onların duyarlılığı daha sonra yoğunlaşacak ve daha uzun zaman dışı vurulmadığı oranda kendisini ortaya koyacaktır."³¹ Aile için alabildiğine zararlı olan cinsel kusurlar, zihin tanımayışından (ignorence de l'esprit) daha çok, manevî yardımdan yoksun iradenin bir tür zayıflığından kaynaklanmaktadır.

Asırlar boyunca dinî iman, aileler için olduğu gibi milletler için de koruyucu bir rol oynamış; en kötü değişikliklere rağmen vatan fikrini o devam ettirmişti. Maddî kuvvet, devletleri yok edebilir ve uzuvlarını dağıtabilir; fakat atalarından kalma imanı onlardan geri almaya kâfi gelmez. Ezilmiş uluslar için dil ile birlikte din, gasbedilmiş bir vatanın son kalesi ve en son savunması olarak günümüze kadar sürüp gelmiştir.

Ayrıca her millette dinî erdemler, dirlik düzenliğinin alabildiğine önemli bir unsuru olabilmektedir. Clemenceau, "Şayet bütün Hristiyanlar kendi hristiyanlıklarını yaşasalardı, diyor, toplumsal sorun çözülmüş olurdu." Her ülkede durum böyle olsaydı, sınıfların çatışması varlık sebebinden yoksun kalacak ve halkların genel ittifakını köstekleyen unsurlardan biri yok edilmiş olacaktı. İyi anlaşılmalı ve samimiyetle yaşanan din duygusu, milletler arasında uzlaşma, yakınlaşma ve işbirliğinin önemli bir etmenini teşkil etmektedir. Kınayabileceğimiz bütün şey; yeterince ateşli (ardent) ve arınmış (pur) olmamaktır.

Böylesi iştiyakların (aspirations) bilincinde olan devlet adamları, kendi halklarını bir sırı inanca (mystique) veya bir sahip kılmayı genelde düşünüp durmuşlardır. Bununla birlikte, milletler arasında olduğu gibi fertlerde de din duygusunun aşırılıklara ve tehlikeli tahriflere maruz bırakılmış olduğunu, tarih bize öğretmektedir : Joseph de Maistre şöyle yazıyor : "Bir adamın ve hele bir toplumun, gereken şey tam tamına inanabileceğini düşünmüyorum : Her zaman ifrat veya tefrit söz konusudur."³² Mezhep ayrılıkları, reformlar ve köklü değişiklikler (révolutions), bir bakıma normaldir ve yararlıdır. Çünkü onlar, dolaylı olarak en üstün değerlere hizmet etmekte; müesseseler içinde somutlaştığı zaman sürekli ağırlaşmağa ve maddileşmeğe maruz bırakılan bir imanı arılaştırmakta ve zenginleştirmektedirler.

30 J. LACROIX; L'adolescence scolaire : Ecole d'Uriage (Lavandier, Lyon, 1941), p. 35.

31 J. LACROIX; Médecine et Adolescence (Spes, 1952), p. 120, p. 87.

32 J. DE MAISTRE ; cité par SMEDT: Notre vie surnaturelle (Dewit, Bruxelles, 1912), p. 232.

İster gizli veya resmî olsun, isterse kamu iktidarları tarafından işkenceye maruz tutulmuş veya kayırılmış olsun iman, en iyi bir ahlakî hayatın milletler tarafından olduğu gibi fertler tarafından da kabul edilmesini tartışılmaz biçimde kolaylaştırmaktadır. Nitekim bizde Hristiyanlık, kendisini yıkmak isteyen kimselerin bile beslendiği Avrupa medeniyetini doğurmuştur.

W. James, "Dini Tecrübe" adlı güzel eserinde dini, mutluluğumuzun temel unsuru olarak ortaya koyuyor : "Din, kaçınılmaz fedakârlıkları kolay hale getirir, bazen mutluluğu onların içinde buldurur... Şayet başka hiçbir şey, hayatımızda bu teselli edici ve güçlendirici işlevi yerine getiremezse din onun temel çarkı olur."³³

Pek de uzun sayılmayan bir süre önce aklın ve bilimin, insanlığı yönetmeğe yeteceği ilan edilmişti. Fakat biriken düş kırıklıkları ve derinlemesine bir inceleme, psikologlarla ahlakçılar, şu gerçeği kabul etmeye sevketti : "Tek başına duygu veya sevgi (passion), eylem (action) için yeterince güç sağlamakta; ama salt fikirler (idés pures) buna yeterli değiller."³⁴ Sevgi (amour) olmaksızın hiçbir büyük şey yapılamıyor. Sadece girilen bir işe karşı duyulan hayranlık ve coşku (enthousiasme), iradeyi çabasında desteklemektedir. Bütün bunlar da, imanla daha kolay hale gelmektedir. "Bazı kişilere başvurma, beğeniliyor, seviliyor ve sevgisi bizim hızımızı besliyor; işte bu da neticede ve özellikle, Tanrı'da bir dayanak bulma ihtiyacıdır."³⁵

İmanını içtenlikle yaşamayı kabullenmiş olan Hristiyan, kendisini, ideâle doğru, bizzat şahsını aşmaya doğru sürüklenmiş bulur. Artık bu ahdi kabul ettiğinden itibaren o, en iyi olmaya mecburdur. "Ah Sevgili Dost! Tanrı'yı kendi içinizde kabul ettiğiniz gün, sizi asla rahat bırakmayacak bir konuğa sahip olacaksınız. Bu, bütün kapları çatlatacak büyük tohum olacak; bu savaş olacak, tutkularla savaş, zihnin karanlıklarına karşı savaş." diye yazıyordu. Paul Claudel, Jacques Rivière'se.³⁶

Yaşayan bir dine sahip olan kişinin vasat bir adam olma hakkı yoktur; o, kendisini her zaman iyiyi yapmaya mecbur hissetmelidir.

Böyle olmakla birlikte boş hayaller ardında koşmayalım; gündelik gerçek, kabul edilen ilkelerle mutlaka uyuşacak değildir. Mendousse ile birlikte akla uygun biçimde belirtelim ki, din duygusu, geneldâ sentezi olduğu öteki eğilimler ile eş değerdedir."³⁷

Ne Hristiyanlık öğretimi yapmak için haç altında konuşmak yeterlidir, ne de İncil'deki erdemlerin bir örneği olmak için rahip elbisesi giymek : "Dindar ruhun çeşitli tipleri var ve her tipte de çeşitli dereceler. Belirtilmesi önemli husus şu ki, din duygusuna karşı duyarlı olan insan, iç gelişimine açık ve gayret kanununa bağlıdır ve kendi kendisinden hoşnut olduğunu belirtme hakkına da sahip değildir.

33 W. JAMES; L'expérience religieuse (Alcan, Paris, 1906), p. 44.

34 G. DWELSHAUVERS; L'éducation de la volonté (Payot, Paris, 1930), p. 132.

35 PAYOT; L'éducation de la volonté (Alcan, Paris, 1928), p. 36-42.

36 Paul CLAUDEL; Correspondance avec Jacques Rivière (Plon, Paris, 1926).

37 P. MENDOUSSE; L'âme de L'adolescente (Alcan, Paris, 1928), p. XVII.

İsa'nın güçlü kişiliği, erdemleri tek bir bütün haline getiriyor ve onları ahenkli duruma sokuyor. O olmaksızın en iyiler yozlaşıyor, O'nunla ise, kendi yetkinliklerine yöneliyorlar. Dinî ideâl, gençliğin kalbini etkileme bakımından sürekli galip gelecektir; bu, onun ruhuna iyice işlediği zaman, kendisini Pascal'ın şu alabildiğine zengin fikirle tanışık duruma getirir : İnsanın sefaleti ve büyüklüğü, kendisi veya İsa Mesih olarak görülmesine göredir.

Katolik kolejlerinde verilen manevî formasyon, genelde topluma birinci dereceden önemli iki avantaj sağlamaktadır : Bir taraftan, kendisinden eylemin (action) bütün sosyal bünyeye yayılacağı gerçek maya (ferment) olan seçkin bir zümrenin (élite) hazırlanması; öbür taraftan, başka hiçbir yerde daha elverişli ortam bulamayacak olan en üstün eğilimlerin korunması ve geliştirilmesi.

Papa Pie XI, kutsal göreve ilişkin papalık genelgesinde şu açıklamayı yapıyor : "Bir ilahî hidayet (une vocation), bu bir kalp atışı/heyecanı (Coup de coeur), bir duygusal ilgi olmaktan ziyade, bir takım fiziksel, zihinsel ve moral yetenekler bütününe eklenmiş halis bir niyettir. Hidayet (La vacation), insan sözü gibi yankılanan bir söz (parol) değildir; bu, bir karakterin/fıtratın (temperament) gizli eğilimidir, bazı nitelikler (qualités) bütününe birlikte yönelme noktasıdır... Dinî bir karakter/kişilik (Un tempérament spirituel), kısmen yaratılıştan verilmiş kısmen de kazanılmıştır. Doğduğumuz anda, soylu düşler ve atalarımızın hatalarını içimizde taşımaktayız. Bizim özgürlüğümüz, işte bu nisbî determinizm içinde söz konusu olabilecektir. Bizim kişiliğimizin (personnalité) dramı, aldığımız şeylerle olmak zorunda bulunduğumuz şey arasındaki savaştır."³⁸

Evet, hidayet, fiziksel, zihinsel ve moral yeteneklerin sentezidir; bir karakterin/kişiliğin gizli eğilimidir, bir takım niteliklerin yekununun birlikte yöneliş noktasıdır. Papa, bu kişilik dramını, aldıklarımızla, olmak mecburiyetinde bulunduğumuz şey arasındaki bu savaşı da unutmuyor. Dolayısıyla bu bütünlük, bir hristiyan okulda azamî derecede korunmuş ve kayırılmış olacaktır. Hidayet (vocation) tohumlarının güvenlik içinde açılıp boy atabileceği bir ortamı oluşturmak ve korumak, onun uzmanlık alanı gibi görünmektedir. Eğer bu "Tanrı hizmetçileri/din adamları yetiştiren kurumlar" yozlaşacak veya ortadan kalkacak olurlarsa bu, bütün toplum için bir yıkım olacaktır. Hem o halde, müstakbel yükümlüler, geleceklerinin (destinée) bilincine nerede varacaklar ve kendilerine ilahî lutuf azalursa onun, büyük bir çoğunluktan da çekileceğini nasıl bilecekler?

Medenî bir millet, müstakbel vatandaşlarına almaya yetenekli oldukları her eğitimi sağlamayı kendisi için görev saymayabilir mi? Bizde hemen her yerde, haklı olarak teknik, ziraat ve sanat okulları açıldı; fakat Hristiyan okullarına, sanki kendilerine özgü bir işlevleri yokmuş ve onların varlığı ülkenin büyümesi için kaçınılmaz değilmiş gibi, şöyle böyle izin veriliyor.³⁹

Hristiyan eğitiminin amacı, kuralını ve örneğini İsa'nın ortaya koymağa geldiği faziletleri uygulamaktır. Onun öğretileri (enseignements) sayesinde "dinî bilinç, insan hayatının en büyük amaçlarının ve faydalarının en güçlü ideâl ölçüde bilincine varma

38 PIE XI; Encyclique sur le Sacerdoce (Traduction Bonne Presse, Paris, 1929).

39 Lettre du Président Eisenhower à M. Pleven au cours de sa campagne électorale de 1952.

olmaktadır.⁴⁰ Gençlerin tutkusuna, en iyi ve en güzel bir hedef nasıl teklif edebiliriz? Asırlardan beri Hristiyan imanını, zaten değerini ortaya koymuş; iyiyürekli, güven ve cesaretin en soylu atılımlarını (élans) ilham etmiştir. Sainte-Beuve, böyle bir tesbitten sonra sözü şöyle bağlıyor : Çeşitli dallardaki meyvaların bu çekiciliğine gelince o, bizzat İncil'in genel egemenliğinin çekiciliğidir.⁴¹

F- NE ZAMAN DİN DUYGUSU GÜCÜNÜ YİTİRİR VEYA YOK OLUR?

Alışılmışın dışında, eğitimde dini, oybirliğiyle ve büsbütün hesaba katmazsak acaba ne olur? Filozoflar daha önce bu problemle karşılaşmışlar ve bunu çözmek için onlara düşen şey, sadece onu kabul etmek oldu : "Fitri din duygusu (instinct religieux), öylesine canlı ve dayanıklıdır ki, diyor Bergson, eğer baskı altına alınmış olursa o, başka çıkış yolları arar." "Hiçbir manevî değer, eşdeğeri olan bir başkasıyla yeri doldurulmaksızın ortadan kaybolmaz." (James) Kaybedilen iman, "büyücülük", mistiklerin veya ispiratizmacıların yanılğılarıyla" telafi edilir (Barres). "Günümüzde, XVII. asırdakinden bin defa daha fazla yıldız falına bakılıyor. Soyumuzun hepsine aynı şekilde uzanan din, yapımızdan ileri geliyör olmalıdır."⁴² İmanla kaybedilen alanı kazanan ise, akıl değil, bilakis barbarlıktır.

Suçlu gençlerin ayırdedici niteliklerinden biri, onların hemen hemen maneviyattan yoksun olmalarıdır. H. Joly, "Suçlu Çocuk/Enfance coupable" adlı eserinde, Devlet tarafından yönetilen çocuk ıslahevleri ile erken yaşta sapanları eğitmek için dinî prensiplere başvurulmuş özel kurumlar arasında paralellik ortaya koyuyor : "Devlet, kendi ıslahevlerinde her yıl üç defa daha fazla revir işlerine, iki misli daha çok cezalara, üç katı daha fazla cezaf sürgün yerlerine gönderilecek disiplinsizlere sahip."⁴³ Bu rakamlar şimdi eskimişdirler; tartışılabilir; o zamandan bu yana ıslah (rééducation) müesseselerinde bir takım yeni formüller uygulamaya kondu. Bu doğru; ancak eldeki rakamlara göre, Fransız çocuk ıslahevleri ile Britanya Hükümetinin genelde açıp dindarlara emanet ettiği İngiliz ıslahevlerini karşılaştırmak, zor olmayacağı gibi daha kesin bir kanaate ulaştırıcıdır da. Haklı olarak İngiliz Hükümeti, önceden gerekli tedbirleri almanın, tedavi etmekten (guérir) daha iyi olduğunu düşünüyor. Bir haylazın ıslahını (rééducation) iman vasıtasıyla sağlamak, bir suçluyu kovalamak, onu hapsedmek ve cezalandırmaktan millete daha aza mal olmaktadır. Birinci faraziyede, haylazın, toplumun verimli bir uzvu olması için onda dokuz şans var; ikincide ise, onun hiçbir iyi şey yapmaması ve topluma kazandırdığından alabildiğine çok daha fazlasına mal olması için bire karşı dokuz şans var.

Britanya örneği, ayrıca eğitimde imanın baskın etkisini de kanıtlamaktadır. Biz, onun Fransa'da daha fazla izlenmiş olmamasına üzülmekten başka bir şey yapmıyoruz. Suçlu gençlerin yetersiz manevî hayatları, onların yeniden uyumlarının (réadaptation) zorlu

40 W. JAMES; L'expérience religieuse, op. cit.

41 SAINTE-BEUVE, cité par W. JAMES, in L'expérience religieuse, op. cit.

42 H. BERGSON; Les deux sources de la morale et de la religion (Alcan, Paris, 1932), p. 187.

43 H. JOLEY; L'enfance coupable (Lecoffre, Paris, 1911), p. 205.

bir engelidir. Hristiyanlık ruhlardaki gücünü yitirecek olduğu zaman, toplumun ve ferдин kaybedeceği şeyler nasıl tahmin edilebilir? Taine, onu büyük bir çift kanatla karşılaştırıyor : Her zaman ve her yerde, 18. asırdan beri, bu kanatlar güçten düştükleri veya kırıldıkları zaman özel veya genel adetler, derhal değerlerini yitirmekteyler. İtalya'da Rönesans esnasında, İngiltere'de Restorasyon döneminde, Fransa'da Konvansiyon⁴⁴ ve Direktuvar⁴⁵ günlerinde insanın, tıpkı ilk çağdaki gibi tekrar müşrik (pagan) duruma geçtiği görüldü. Bu arada o kendisini, Auguste'nin ve Tibere'nin zamanındaki gibi hissediyordu; yani zevk düşkününü ve acımasız. O, hem kendini, hem de başkalarını aldatıyor. Kaba veya hesapçı bencillik, onu etki altına almıştı. Acımasızlık veya nefis düşkünlüğü yayılıyordu. Toplum, bir batakhane veya fena bir yere dönüşüyordu."⁴⁶

Taine'den beri durum değişmedi ve F.W. Forester, şunları yazabiliyor : "Bir mabedin yıkıldığı her yerde bir sanatoryum yapılmalıdır."⁴⁷ Bu seçkin pedagog, uzun yıllar yaptığı araştırma ve karşılaştırmalardan sonra incelemelerinin sonucunun, gençliğin tabii tutulduğu her dinsiz eğitimin mutlak pedagojik yetersizliğini kendisine gösterdiğini açıklamaktan çekinmemektedir.

Ama yine de kuruntuya kapılmamak gerekir ve tamamen içtenlikle kabul edilmelidir ki, din duygusunun geçici uyanışı, bütün insanlarda ortak bir şey ise de, kendilerinde az veya çok düzenli bir din duygusunun gelişimi tesbit edilen kimseler oldukça nadirdir; hayatlarını din duygusunun yönettiği insanlar ise, çok daha azdır. Yine de bu, dünyaya ait genel (total) eğitimin birinci etkenini ihmal etmek için yeterli bir sebep değildir; tam aksine kültürüne, layık olduğu bütün itina ve sağlamanın önemli bir sebebidir.

Verimsiz kalmış bir din eğitiminin en kötü sonucu, dinin hayatı yönetmesi gerekmediğine ve onun sadece bir takım pratikler ve tabii ahlakı desteklemeye yönelik doktrinler yığını olduğunu taraftarlarına kesinlikle kabul ettirmek olacaktır. Gerçekte ise, din duygusu, başka bir şeydir; o, insanın davranışlarına (acte) orijinal bir değer katar, insanı kendi özünde yoğunlaştırır, kendisini aşmasına yardım eder ve yetkinlik ihtiyacını belirginleştirir. Bu dünyada her varlık, olduğu gibi kalmak zorundadır. Oysa insanı, Yaratıcısı ideâl tipe göre yaratmış ve o, özgürlüğü sayesinde bu ideâl tipe kendini uyarlayabilme yeteneğinde olan tek varlıktır. Din duygusu, insanın eğilimlerinin tümü üzerinde düzenleyici ve yüceltici (sublimatrice) bir işlev icra etmektedir; onun psiko-pedagojideki biricik değeri ise, buradan kaynaklanmaktadır.

İşte bu yüzden gençliğin manevî (spirituelle) eğitimi, haklı olarak, sanatların sanatı ve bilimlerin bilimi olarak kabul ediliyor. "Ars artium et scientia scientiarum."⁴⁸ Bir toplumdan beklenen faziletlerin ve beccilerin/yeteneklerin (talents) tümünü öncelikle okullarında yerleştirmek gerekir; dolayısıyla eğitimciler, değer, bilgelik ve aşk (aşlamak) dan asla bıkmayacaklar.

44 Fransa'da 1792-1795 yıllarında Kurucu Meclis (Çev.).

45 Fransa'da 1795-99 yıllarındaki siyasal yönetimin adı (Çev.).

46 H. TAINÉ; Les origines de la France contemporaine (Hachette, Paris, 1921), t. XI, p. 147.

47 F.W. FOERSTER; L'École et le caractère (Delacchaux, Neuchâtel, 1908), p. 9.

48 Saint GRÉGOIRE DE NAZIANZE; Oratio H. p. G. (Migne, Paris, 1865), t. XXXV, p. 426.

Bir dünyevî vatan (patrie terrestre), büyük olması için sanatkârlara, mühendislere, köylülere, bilginlere, memurlara ve din adamlarına ihtiyaç duyar; ama o, çocuklarını iyi yetiştirmek için okullarında nitelikli öğretmenlere özellikle muhtaçtır. Kısacası, onun hakikî zenginliği, çocuklarının kişilik (âme) kalitesine, yani onların eğitime bağlıdır. Ya semavî vatan (patrie céleste) hakkında ne demeli? Onun çin Aziz Jean Chrysostame şöyle diyor : "Gençliği yetiştirme sanatına sahip kimseye, ne tasviri güçlü yazar ne de heykeltçi yaklaşabilir."

Bir vatanın hatta insanlığın en üstün derunî değerlerine hizmette bulunarak Tanrı'nın lutfunu elde etmek isteyen kimseye hiçbir hidayet (vocation), Hristiyan eğitiminin sağladığından daha etkili/yararlı görünmeyecektir; fakat yine de ona insanın fedakarlığını ve bilgisini hasretmesi yetmez, gerçeğe ulaşmak amacıyla, ona bütün ruhuyla kendini adanması gerekir.